

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Stræben efter Fornuftrealitet

eller

Fornuftighedens Udviſling paa Jorden

maa være, ſaa vel den enkelte Borgers,
ſom de enkelte Staters Viemeed.

T a l e

holden ved Borgerfeſten den 28de Jan. 1826.

paa

G y m n a ſ i e t

i Odense

af

J. B. Jørgensen,

Candidat i Theologien og Adjunct ved Odense Cathedralſkole.

(Trykt efter Anmodning.)

Trykt hos S. Hempel i Odense.

1826.

Dannerkongen

Frederik den Sjette.

F o l k e t s F a d e r

helliges dette

F o r s ø g

i allerdybeste Underdanighed

af

F o r f a t t e r e n .

Høie og hæderlige Forsamling!

Høitagtede Dannemænd og Dannekvinder!

Det er en ligesaa behagelig, som nyttig Sysfel, ret ofte at kalde i Minde Fædres Daad og herlige Færd; at gribe dem ved Haanden, for af dem at ledsages gennem Fortiden, og der beskue, hvad Stort og Skjönt, der har aabenbaret sig i Tiden, og fremmet paa mange Maader Menneffhedens almindelige Stræben efter Fuldkommenhed. Ingen Sysfel er saa hjertegribende som den; ingen bibringer Sjælen saa rene og værdige Begreber om Menneffets Natur og ophøiede Bestemmelse, ingen fylder Sjælen med saamegen Taknemmelighed og Høiagtelse, med saamegen Zver og Kraft til at virke, og virke ædelt, som denne Sysfel. — Til den tyede Helten, for at kjende Vigtigheden af sit Kald og indsuge af Fædres Daad Mod i Bryst og Kraft i Arm, til at værne om elskte Fødeland. Til den tyede Wiismanden, for at indsamle de af kloge Fædre udsprøede Sædeforn, at omplante dem i en nye og bedre Jordbund, for at en skjønnere og herligere Frugt deraf kunde nydes af Samtid og Eftertid. Under denne Sysfel begejstredes Digterens Indbildningskraft og han besang i hemnende, fortryllende Toner Stormandens Fdræt og Forsynets vise Styrelser; og hans Qvad gav Gjenlyd fra fjerne Lande og mildnede og begejstrede ukjendte Slægter, i det den høvede Nanden

mod høien Himmel. Under denne Eysfel opløftedes den Forsagtes, den Ulykkelige Bryst; det ventlige Haab modtog ved hvert et Ord nyt Liv og af dette Liv udsprang nye Virksomhed; han lærte Tillid til Gud; thi han lærte den af Skjæbnens Bog. Denne Eysfel lærte Landets Styrere deres Pligter og Forhold til Staten at kjende, den lærte dem, at det er sødt, at mindes med Fryd; med Taknemmelighed at prises af kommende Slægter, og, de bleve derved ofte Folkets Fædre og Velgjørere. — Men, hvad er det da, der under denne Eysfel saa forunderligt griber Sjælen, fængsler den, og danner den? Hvad er det, der som et Lysglimt opklarer Sjælens Inderside, stemmer Hjerteret saa forunderligt, at det synes, som een med Salighed blandet Kraft gjennemstrømmer Os? — Er det ikke Gudsdomsgnist i vort Indre, der blev antændt; er det ei Lyset, udsendt fra høien Himmel, der søgte og fandt Næring; er det ei den oplyste Fornuft, der gjenkjender sig selv i hver en Størdaad; som — vandrende gennem Tidernes Række — gjenfinder i Alt, hvad der er stort og skjönt sit eget Væsen; er det ei den, der fylder Sjælen med huii hellige Begeistring? — Fra denne Gudsdomsgnist skal al vor Virksomhed, alle vore Bestræbelser gaae ud; den skal belyse og skine frem gennem alle vore Foretagender; thi den alene kan bringe Plan og Eenhed i hele Naturen og gjøre den Klode, vi leve paa, til en værdig Boepæl for Fornuftvæsener. Stræben efter Fornuftighed opdage vi derfor fra Meeneskedens første Bliv, indtil dette Nu, som den eneste lysende og veiledende Hovedstjerne gennem Tidernes mangehaande Afværlinger. Ved denne Stræben gik Meeneskedens stedse videre og videre frem paa Banen, og ved dens Side vandrede Dyden og Lykken og Broderkerlighed; thi, søsterlige i deres Udspring, dannede de Baandet, der knyttede Meeneskene nærmere til

hverandre. Ved denne Stræben opstode Stater, og i deres Midte blomstrede Enighed og Flid og Velstand; thi Mennesket lærte at betragte sig, kun som et Led af den store Kjede, hvis eneste fornuftige Diemed kan være Lyksalighed.

Vi samledes i Dag, mine Høitagtede Medborgere! i festlige Kredse, for at mindes vor elskede Konge Hs. Maj. Kong Frederik den 6tes Fødselsfest. Den talrige Forsamling, hvoraf jeg seer mig omgivet, beviser, at det er vort fælleds Ønske, at vække og nære gode og adle Følelser og Forsætter, som Resultater af en fælleds Trang i vore Hjerter. Vi staae her, som enkelte Lemmer i en heel og velordnet Stat, for at oplive og bestyrke Kjærlighed til hele Indretningen, Kjærlighed til Landets retfærdige og vise Styrrer. Behageligt og lærerigt vil det maaskee derfor være, om vi gjorde disse Dieblikke frugtbringende for Os selv, og, i det vi betragte Os selv i Forhold til Staten og Staten i Forhold til Os, lære, at vi begge i Grunden have eet Maal for Os, nemlig: at realisere Fornuften paa Jorden; og vover jeg derfor beskedent, at udbede mig Deres ledsagende Opmærksomhed, i det jeg vil bestræbe mig for at vise: at det er den enkelte Borgers, som de enkelte Staters Diemed, at stræbe efter Fornuftrealitet eller Fornuftighedens Udvikling paa Jorden.

Blandt de forskjellige Evner og Anlæg, med hvilke Mennesket er udrustet af Naturen, er uden tvivl dette hans højeste og ædleste Fortrin, at han kan betragte sig selv i Forhold til Verden fra en højere Synspunkt, at han kan danne sig Begreber om Tingenes Hensigt og Bestemmelse, og, som Resultat af disse Betragtninger sætte sig et fornuftigt Maal, og bearbejde Tingene, som omgive ham, til sit Diemeds Opnaaelse. Træder derfor Mennesket ind i en ved borgerlige Love ordnet Stat, da maa han nød-

vendig begynde at tænke over sin Stilling, og Forholdene, hvori han befinder sig; han maa udforske sit eget indre Væsen, dets Evner og Bestemmelse, ført, han maa blive vakt til Grandtænkning over sig selv i Forhold til det Hele, stræbe efter at bringe Harmonie og Orden mellem sine Tilbøjeligheder og Pligter, og finde den Ledetraad, ved hvilken det Enkelte og Isolerede kan føres tilbage til Eenhed, som Lysets Straaler til det fælleds Middelpunkt. Ved denne Tænkning maa Mennesket snart blive vaer, at han har sit Væsens Hensigt i sig selv, at alle hans Anlæg og Kræfter og alle Tingene i Verden ere Medstæber til Brug for Fornuften og for en fornuftig Virksomhed; thi ved den alene kan han herste over hele Naturen og tillige over sig selv; og han kan kun finde sig lykkelig, naar dette Herredømme er fornuftigt: bygget paa almeeengyldige Grundsatninger og ledet efter almeeengyldige Regler. Enhver Afvigelse fra Fornuftens Bud bringer ham i Strid med sig selv, eller med Staten, hvori han lever som Borger; thi de Bud, den foreskriver, ere netop udgangne fra den almindelige Fornuft, der aabenbarer sig i alle Statens Indretninger og Foranstaltninger, og sigte just til det samme Maal, som hans egen Fornuft maa sætte ham, som ønskeligt og opnaaeligt.

Denne Tragten efter Fornuftighed opdager derfor og den tænkende Borger, saavel i den Maade, hvorpaa man har behandlet Naturen, som endnu mere, i alle de Indretninger, Stiftelser og Love, Fædrene efterlode ham. Han finder de fleste Ting i Naturen brugte og benyttede til et fornuftigt Diemeed; et opdyrket Land, Sumper udtørrede, Sranker satte mod Sæfshyl og Flodens vilde Udbrud. Rovdyret er enten udryddet eller viist tilbage til sine Ørkener; det Lammede adlyder Menneskets Love til Brug og Nytte for det Hele. Det vilde Træ er omplantet i fredelige Hegn

og yder, forskjønned og forædlet, en mangefold Nydelse for finere Sandser. Selv Bjergenes Indre er gjennemsegt ved Fædres Flid og Kunst, og deres skjulte Skatte fremdragne og omdannede efter Menneskets Hensigter; kort, han maa erkjende, at Jorden er vorden, og daglig vorder mere en værdig Boepæl for sine fornuftige Indbyggere. Og, seer han nu hen til det, Fædrene have gjort for hans høiere Liv og Virksomhed; mindes han, at deres kraftfulde Arm værnede om Samfundet, og med Vre drev grusomme Voldsmand tilbage fra fredelige Land; mindes han, at Fædres Wiisdom efterhaanden dannede Staten til et trygt og roligt Opholdssted; at de ved Gæmildhed lagde Grunden til Hospitaler og milde Stiftelser, den Fattiges og Forladtes Haab og Tilflugt; at de rundelig sørgede for Opdragelsesanstalter, for Skoler, hvori han skulde lære Wiisdom og Dyd; mindes han, at her levede hans Fædre trygge under Loves og Øvrigheds Varetægt, arbeidede for ham og efterlode ham et uoplettet Navn, Kundskab, Formue; Eyne til at ernære sig selv og undertiden til at tjene Andre; da erkjender han i alt dette en Stræben efter Fornuftighed, der forunderligt griber hans Sjæl, og lader ham, som i et Speil, see Maalet for sin egen Stræben, som Menneske og Borger. Nu faaer hans Stilling i Staten og Forhold til den Betydning for ham; nu veed han, at den er et helligt og ærværdigt Arvegode, fredet og pleiet ved Fædres Wiisdom og Kraft, han skal efterlade fornyet og forbedret til den kommende Slægt. Nu blive dens Love og Indretninger ham hellige og ærværdige, som Afpræg af den fælleds Fornuft, som Bud og Befalinger, ikke udgangne efter Lune og Indfald, for at lægge Daand paa ham og indskrænke ham, men som Resultater af Fædres Wiisdom, hvorved Samfundets Vel kunde betrygges og den Enkelte blive lykkelig. Nu føler han sig begejstret

og yder, forskjønned og forædlet, en mangefold Nydelse for finere Sandser. Selv Bjergenes Indre er gennem- søgt ved Fædres Flid og Kunst, og deres skjulte Statte fremdragne og omdannede efter Menneskets Hensigter; fort, han maa erkjende, at Jorden er vorden, og daglig vorder mere en værdig Voepæl for sine fornuftige Indbyggere. Og, seer han nu hen til det, Fædrene have gjort for hans høiere Liv og Virksomhed; mindes han, at deres kraftfulde Arm værnede om Samfundet, og med Værelse drev grusomme Voldsmand tilbage fra fredelige Land; mindes han, at Fædres Wiisdom efterhaanden dannede Staten til et trygt og roligt Opholdssted; at de ved Gæmildhed lagde Grunden til Hospitaler og milde Stiftelser, den Fattiges og Forladtes Haab og Tilflugt; at de rundelig sørgede for Opdragelsesanstalter, for Skoler, hvori han skulde lære Wiisdom og Dyd; mindes han, at her levede hans Fædre trygge under Loves og Øvrigheds Varetægt, arbeidede for ham og efterlodde ham et uplettet Navn, Kundskab, Formue; Evne til at ernære sig selv og undertiden til at tjene Andre; da erkjender han i alt dette en Stræben efter Fornuftighed, der forunderligt griber hans Sjæl, og lader ham, som i et Speil, see Maalet for sin egen Stræben, som Menneske og Borger. Nu faaer hans Stilling i Staten og Forhold til den Betydning for ham; nu veed han, at den er et helligt og ærværdigt Arvegode, fredet og pleiet ved Fædres Wiisdom og Kraft, han skal efterlade fornøyet og forbedret til den kommende Slægt. Nu blive dens Love og Indretninger ham hellige og ærværdige, som Af- sæt af den fælleds Fornuft, som Bud og Befalinger, fle udgangne efter Lune og Indfald, for at lægge Baand paa ham og indskrænke ham, men som Resultater af Fædres Wiisdom, hvorved Samfundets Vel kunde betrygges og den Enkelte blive lykkelig. Nu føler han sig begejstret

og yder, forfjønnet og forædlet, en mangefold Nydelse for finere Sandser. Selv Bjergenes Indre er gennemsegt ved Fædres Flid og Kunst, og deres skjulte Skatte fremdragne og omdannede efter Menneskets Hensigter; fort, han maa erkjende, at Jorden er vorden, og daglig vorder mere en værdig Boepæl for sine fornuftige Indbyggere. Og, seer han nu hen til det, Fædrene have gjort for hans høiere Liv og Virksomhed; mindes han, at deres kraftfulde Arm værnede om Samfundet, og med Ære drev grusomme Voldsmand tilbage fra fredelige Land; mindes han, at Fædres Wiisdom efterhaanden dannede Staten til et trygt og roligt Opholdssted; at de ved Gæmildhed lagde Grunden til Hospitaller og milde Stiftelser, den Fattiges og Forladtes Naab og Tilflugt; at de rundelig sørgede for Opdragelsesanstalter, for Skoler, hvori han skulde lære Wiisdom og Dyd; mindes han, at her levede hans Fædre trygge under Loves og Øvrigheds Varetægt, arbeidede for ham og efterlode ham et uplettet Navn, Kundskab, Formue; Evne til at ernære sig selv og undertiden til at tjene Andre; da erkjender han i alt dette en Stræben efter Fornuftighed, der forunderligt griber hans Sjæl, og lader ham, som i et Speil, see Maalet for sin egen Stræben, som Menneske og Borger. Nu faaer hans Stilling i Staten og Forhold til den Betydning for ham; nu veed han, at den er et helligt og ærverdigt Arvegode, fredet og pleiet ved Fædres Wiisdom og Kraft, han skal efterlade fornyet og forbedret til den kommende Slægt. Nu blive dens Love og Indretninger ham hellige og ærverdige, som Afpræg af den fælleds Fornuft, som Bud og Befalinger, ikke udgangne efter Lume og Indfald, for at lægge Baand paa ham og indskrænke ham, men som Resultater af Fædres Wiisdom, hvorved Samfundets Vel kunde betrygges og den Enkelte blive lykkelig. Nu føler han sig begejstret

til at træde i Fædres hæderlige Fodspor, og anvende sine Midler, sine Evner paa en fornuftig Maade. Nu krymper han sig ikke ved at yde sin Skjærv til det Heles Vel; thi Statens Interessé og Velbefindende er paa det næieste knyttet til hans. Nu bringer han velvillig de største Offere, ja selv sit Liv paa Fødelandets Altar; thi hvo vilde ei gjerne frelse den sønne, den hulde Moder, i hvis Skjød vi ere fødte, opdragne og lykkelige? Kort, han betragter sig nu ikke længere som sine egne Handlingers og Hensigters Middelpunkt, men sin Fornuft som en Straale af den fælleds almindelige Fornuft, som skal herske over det Hele og hvem al hans Stræben skal være underordnet. — Fra denne Synspunkt maa hver tænkende Borger betragte sit Forhold til Staten, dersom han vil vente deri at blive lykkelig, og indtage som Fornuftvæsen en værdig Plads. Alle hans Handlinger, som Borger, maae dreie sig om Fornuften som Middelpunkt, og, jo oftere han afpræger dens Stempel i de døde Masser, jo mere levende og beskuelig den træder frem i hver hans Daad for Samtid og Eftertid; desto kjerligere og taknemmeligere vil han mindes; thi han har da berørt en Streng, der gav Gjenlyd i hver Mands Bryst, og, selv et Billede af Guddommen, har han aabenbaret Guddomsgnist i sine Handlinger.

Betragte vi nu, mine høitagede Medborgere! Statens Forhold til Os, da skulle vi see, at dens Bestræbelser netop gaac ud paa det samme, nemlig paa, at realisere Fornuften paa Jorden, eller paa at danne Os til fornuftige Væsener. — Derfor har Staten ingenlunde ladet det blive ved, at sikke Os for Bold og Dudskaab, eller at holde erobreshyge Sjende borte fra vore Grændser; tværtimod er det Statens fornemste og vigtigste Niemeed, at opdrage Os til Fornuftens eller til en fornuftig Virksomhed. Dertil sigte de vise og herlige Love, som gjennem Tidernes

Løb have værnet om Personer og Eiendomme; derfor forandres, modificeres eller forbedres de efter Samfundets Fremfærd i Cultur; og Staten søger mere og mere at paa-trykke dem. Fornuftens Mærke, vis paa, at de da lettest ville finde Veien til Hjertet. Derfor har Staten Skoler og Opdragelsesanstalter, derfor har den Templer og Gudshuse, for at den menneskelige Fornuft, saa at sige, mere og mere skal smelte sammen med den Guddommelige, og, ved en planmæssig Fremgangsmaade, Moderen til al Dyd og Lykkeligbed, bringe Eenhed mellem sig selv og Naturen, og gjøre Mennesket til, hvad det kan blive: den skønneste og herligste Prydelse paa Jorden. Derfor understøtter Staten gavmild Videnskabelighed og Lærdom, som Afpræg af den høiere Fornuft, for at denne skal røre sig og leve kraftigt i Folkets Midte. Derfor er selv de bildende Kunster Gjenstand for Statens Opmærksomhed, fordi de fremstille og levendegjøre Idealet af Fuldkommenhed for Folkets Øine, og dette Fuldkomne slaaer og rører hver opmærksom Sagttagere; thi han bærer Spiren til Fuldkommenhed i egen Varm. Derfor er ingen borgerlig Virksomhed, ingen Haandtering udenfor Regjeringens Opmærksomhed; thi den maae, hvis den ei skal modsig sig selv, vaage over Plan og Eenhed i det Hele, eller med andre Ord, vaage over, at Fornuften aabenbarer sig i dem alle. Ligesom den kloge og virksomme Familiefader, der sætter i sit Hæns hver til sit Arbeide, anviser hver sin særskilte Forretning; dog har med dem alle kun eet Maal for Øie og styrer alle disse Sysler til eet Niemeeds Opnaaelse, ja, kalder de Jævnere sine nidkjære og troe Arbeidere, der vide at gaae ind i hans Plan, at fremme og befordre den; saaledes gjør og Staten. Den er kun en større Familie med en vis og kjærlig Fader i Spidsen, dens Maal er kun eet; og Faderen glæder sig, naar hans Børn ere lykkelige;

og de kunne kun blive lykkelige, naar han foreskriver dem, hvad hver finder i eget Hjerte og leder dem til, hvad alle ønske og attraae, nemlig til en fornuftig og lykkelig Tilværelse. — Den enkelte Borger kan altsaa, som Medlem af et fornuftigt Samsfund, ikke betragte sin Interesce, som forskjellig fra Statens, eller sin Stræben, som sigtende til noget Andet, end netop det, hvortil hele Samsfundet stræber, thi den samme Fornuft, der har anvist ham sin Birkreds og opstillet de Regler, han heri skal følge, den samme Fornuft aabenbarer sig i det Hele, leder og styrer det til eet bestemt Maal. Hans Fornuft er kun et Afpræg, en Modifikation af den fælleds Fornuft, hensat af Forsynet til at belyse, bearbejde og fuldføre enkelte bestemte Foretagender, som ere nødvendige til det Heles Vel. — Ligesom Staten derfor søger i Samsfundet at bekæmpe Egennytte, Uretfærdighed og Vold, saa maa og den enkelte Borger kæmpe imod Egenkjerlighedens eensidige Attraae, imod Egoisme og utilladelige Lyster. Han maa glemme og give Slip paa egen Personlighed, for at tabe sig i det Hele; thi Staten stræber just efter det samme Maal som han, nemlig efter en fornuftig og lykkelig Tilværelse.

Kaste vi nu, mine høitagtede Medborgere! et spejdnende Blik ud over hele Mennekeheden's Skjæbne i Tiden, da skulle vi og finde, at dette Borgers Forhold til Staten ei blot er det rigtige og Menneket værdigste, men tillige det eneste, der tilfredsstiller Os som Fornuftvæsener. Historien har mange store og glimrende Foretagender at fremvise for Os. Vi kunne glæde Os med hver en Daad, der frembragte store Resultater; vi kunne beundre Helten's og Krigerens mageløse Mod og Kraft; vi kunne henrykkes ved Dpoffrelser, hvorved Tusinde bleve frelst; vi kunne tilbede Alismændens, Lovgiverens store, høie Mand, der

aabenbarer sig i hans Værker; men, opdage vi, at Bevæggrundten til saadanne store Foretagender var ussel og lav Egenmytte, forsængelig Vreshyge og Lyst til at glimre; opdage vi, at Midler, Menneskerettigheder og høitidelige Løfter vare Manden ligegyldige, naar de kun stillede ham paa hiint høie Standpunkt, hvorfra han kunde besees og hyldes af Mængden — ikke sandt? da nedstemmes vor Glæde, vor Beundring til Medlidenhed med Manden, der forseilede sit Maal, til Medlidenhed med Samtiden, der og blev skuffet i sin Forventning. Ikke sandt? vort Hjerte slog da ei mere saa varmt, vor Begeistring kjølnedes, fordi vi ikke fandt, hvad vi saa gjerne søgte, et Udspræg af vor egen Fornuft, fordi vi i hiin Stordaad ei saae Fornuften realiseret paa Jorden. Men — hvor vi derimod finde ædel, uegenmyttig Dpoffrelse, som Resultat af et fornuftigt Diemeed, hvor Afgtelse for Menneskeværd og Menneskerettighed besjælede Helten; hvor han saae paa Handlingsens Vigtighed, ei for sig selv, men for Menneskeheden; der dvæle vi saa gjerne; vi læse atter og atter og finde stedse nye Næring for Aand og Hjerte; thi i den høiere Fornuft, som aabenbarer sig i Handlingen, gjenkjende vi vert eget Væsen, den boer i hvert Menneskes Varm. — Denne Stræben efter en fornuftig Udvikling har derfor stedse aabenbaret sig i de enkelte Staters Skjæbne og Vilkaar, og den har i Tidernes Løb frembragt imellem dem en høist mærkelig Forbindelse, som hverken Nationalhad eller Krige har kunnet afværge; i det Nationerne have tilægnnet sig hverandres aandelige Frembringelser, og derved viist, at de vare aandelig beslægtede, og Middelpunktet for dette Slægtskab — er Fornuften. Alt existerer der paa den ganste Jord et usynligt Rige, som, blot beskæftiget med Ideer, udøver et aandeligt Formynderskab over de lavere Folkelasser, hvilke det bestræber sig for at vække til

Fornuftrealitet, for efterhaanden at optage dem i sit Skjød, og dette Rige, dannet i Europa finder alt sine Undersaatter i alle Verdensdele, og Daandet som forener dem — er Fornuftten. Alle Stater have derfor, og maae have dette Maal for Nie, hvis de ei ville arbejde inod dem selv og derved fremme deres egen Undergang. Alle Stater ville derved i Tiden smelte sammen og danne et beundringsværdigt Heelt; og Tidens Legn synes at pege hen dertil, og Menneskevennen seer allerede i det Fjerne, hvorledes dette Haab smiler klarere og venligere end tilforn.

Men denne Stræben efter Menneskeheden's fornuftige Udvikling, som var Moder til alle ædle og store Handlinger, har og rystet Staterne i deres Grundpiller, frembragt Vold og Grusomhed, Krige og Sammerscener paa Jorden. Den har rakt Despoten Scepteret og Krigeren Sværdet, for at væde Jorden med Ustyldiges og Ulykkeligens Blod. Den har ladet Menneskeheden træde op under nye Former, for atter at kuldkafe disse og indføre bedre. Den har bragt hele Nationer, ja en heel Verdensdeels Beboere til daarlige Foretagender, hvori vi ved første Dickast kun opdage lidet fornuftigt, men Forsynet, den høieste og evige Fornuft vidste dog vilst og kjerligt at lede og styre de skrøbelige Jordborgeres Fjed; og, af Fædres blodige Spor, af de rygende Ruiner udsprang riig Velsignelse og Kraft og Lykke; thi det maatte jo koste Menneskeheden Anstrængelse, at blive visere og bedre. — Endnu føle vi jo alle, som her ere tilfæede Birkningen af den sidste store Gjæring i Gemytterne, som, fra Europas nordligste til dens sydligste Spidse, satte Alt i Bevægelse, bragte Tusinde Ulykker over vor Verdensdeel, førte Milliener af dens Borgere til Død og Undergang, og hvorfor —? Sikkerlig! kun for at føre Menneskeheden eet Skridt nærmere til Fornuftens eller et fornuftigt Maal. — Eræ-

ben efter dette Niemeed væder i vore Dage Grækenlands klassiske Jordbund med dens tappre Søners Blod, og bragte disse til, stolt at reise sig mod grusomme og despotiske Herrer. Stræben efter dette Maal satte i vor Tid en halv Verdensdeel i Frihed og aabnede uhyre rige og frugtbare Lande for Modtagelsen af en fornuftig Cultur; og Indflydelsen heraf er uberegnelig for Menneskeheden. Stræben efter Fornuftens Udvikling paa Jorden frembragte i vor Tid Opoffrelser af Stater og Personer, som tiltrakke sig vor højeste Beundring; thi, naar vare vel store Opfindelser til Menneskehedens Gavn flere? Naar understyrtedes de rigeligere? Naar kappedes Nationerne saameget om almeennyttige Foretagenders Udførelse? Naar var Enighed og Broderkjerlighed større? Naar besjælede een Aand saaledes Folkene, som netop i vor Tid? — Alt dette mine agtede Medborgere, er Virkningen af hele Menneskehedens Stræben efter Fornuftighedens Udvikling paa Jorden. Og, skulle vi ikke haabe det? — Sikkerlig vil den Tid komme, da, ligesom den enkelte Borger vil glemme sig selv som Enkelt, og ikke længere betragte sig selv, som sine Handlingers og Hensigtens Middelpunkt, men kun som en Straale af den fælleds almindelige Fornuft, der hersker over hele Staten; saaledes vil og engang det enkelte Borgersamfund ei længere betragte sig, som et affondret Heelt, men læmpe sin Larm, sin Interesse efter det Hele og underordne sig den fælleds almindelige Fornuft, hvis Straaler belyse den hele Jord, men hvis Middelpunkt er den evige Sandhed: Gud, Himmelen og Jordens fornuftige Styrrer!!!

Gjøre vi nu, mine høitagede Medborgere! Absendelse af disse Betragtninger paa vor Stat, og vort Forhold til Staten, da maae vi hjertelig glæde Os ved, at leve i et Samfund, der med Rette hører til eet af de meest kultu-

vere i den ganske Verden. I Samfundets Skjød opdro-
 ges vi og dannedes vi til fornuftige og derved til lykkelige
 Mennesker. Skulle vi glemme, at det var Fædres Wiis-
 dom og Klogskab der grundede og deres Gavnildhed, der
 vedligeholdte hine herlige Planteskoler for Wiisdom og Dyd?
 Skulle vi glemme, at deres Flid og Tærværdighed og Nøi-
 somhed ere Grundstenene, hvorpaa vi — efterlignende hine
 Dyrer — skulle opføre en endnu herligere og fornuftigere
 Bygning? Kunne vi utaknemmelige overse, hvad der er
 skeet, for at fremme Oplysning, Cultur og sand Humanis-
 tet i Folkets Midte, og at herlige Indretninger, almee-
 nyttige Stiftelser staae i Mængde omkring Os, hvilke vi
 skulle hædre og fremhjælpe, som ærværdige Minder om dansk
 Ædelmod og ægte Danuished? Skulle vi glemme, at og vore
 Fædre stedse gik lykkeligere og fornuftigere ud af en kritisk
 Stilling, og, at Tidens Tegns stærkt minder Os om, at
 vort elste Fødeland kun kan bevare sin Ære i Staternes
 Række, naar Oplysning og Cultur, som hidtil fremmes og
 næres i Folkets Midte, og Obscurantismens og Mysticismens
 Laage adspredes ved Fornuftens Alt oplysende Fak-
 kel? Kunne vi glemme, at Enighed og Kjerlighed mellem
 Drot og Folk, denne skjønnesie Edelsteen i Dannerkongens
 Krone, stedse udmærkede det danske Folk, og lærte Frem-
 mede at elske og agte det? — At, i Seclers Løb sad hiin
 ædle oldenborgske Stamme paa Dannerfolkets Trone og
 styrede med wiis Haand Statens Røer under mange Stor-
 me og Lykkens Afveerlinger, og at det var dens fornemste
 Tid, at afspræge i Love, Indretninger og almee nyttige
 Stiftelser Fornuftens Mærke og lede Folket til en fornuftig
 og lykkelig Tilværelse? Kunne vi glemme, at af hiin
 Kjempe-Eeg flettedes mangen skjøn og herlig Borgerkrone;
 thi i dens kjolige og venlige Skjyge fandt Videnskab og
 Kunst stedse Lye og Understyttelse?!

Dg, mine høitagtede Medborgere! kaste vi tillige et Blik ud over den nærmest forgangne Tid; da modtog vort kjære Fødeland vel udenfra dybe Saar, hvis Dunder endnu ei ere lægte, men i dets Indre rørte sig et nyt, et bedre Liv, som ei Krigens Rædsler, ei fremmed Bold kunde formindske. — Bonden traadte ind i sine Rettigheder som Menneske og Borger og nød Frugterne af egen Flids Frembringelser. Borgeren oplystes og dannedes paa en mere fyldestgjørende Maade; hans Blik blev friere, hans Gang fastere og sikkrere til Lyksalighedsmaalet; thi han, saavel som Bonden lærte selv at tænke, selv at grandste i Guds og Eljæbnens Bog, for deraf at blive fornuftig og lykkelig. Oplysning og Videnskabelighed opstog deres Paulus i det fredelige Danmark, og en Frihed i Tanker og Uttringer udbredte sig, som ei kjendtes udenfor Landets Grændser, og, som langt fra at adskille, snarere forenede Drot og Folk nærmere med hinanden; thi en fornuftig Bestyrelse kan ei frygte for Fornuftens Uttringer. Vise og gode Love have i vor Tid hævdet og befæstet Menneskets og Borgerens Rettigheder, og Stiftelser have reist sig i vor Midte, hvis Indflydelse vil være ligesaa indgribende, som deres Følger vigtige. — Vort Fattigvæsen og Skolevæsen har ordnet og dannet sig efter en stor Idee, og, synes end de Byrder, de paalægge Os, under Tidens Vilkaar, noget trykkende; de have dog til Hensigt, at vederbørge de Lidende og Ulykkelige, at opdrage og danne vor Ungdom til fornuftige Mennesker; og, mod dette Statens Niemeed kan den fornuftige Borger Intet indvende. For Algerdyrkningens Fremme, denne Hovedkilde til Danmarks Velstand og Lykke, er der i vor Tid gjort uendelig meget, og, har end Høsten, formedelt uheldige Tidsumstændigheder, ei svaret til Udsæden, Offeret fra Statens Side er dog for den fornuftige Borger lige stort og lige ærværdigt, og han haa-

ber, at en skjønnende Efterslagt taknemmelig vil mindes Nutidens Fortjenester, og ansee dem som en Hovedaarsag til blidere Kaar i Tiden. Kort, mine kjere Medborgere! hvor vi vende Diet, opdage vi en Stræben efter Fornuft-udvikling, der ei blot aabenbarer sig i de fleste Borgere's hele Færd, men fornemmelig i alle Statens Foranstaltninger og Love. Vi ledes, vi føres herved uimodstaaelig nærmere til sjette Fredrik's Hjerte, han der aander og føler saa varmt for sit Folk; med hvem vi alle ere aandelig beslagtede ved den almindelige Fornuft, der udtaler sig gjennem alle hans Bestræbelser; til hvem vi endnu føle Os nærmere knyttede, fordi vi lærte i ham at kjende den eie-gode Fader, hvis sande Vederqvælgelse det var, under Tidens Trængsler, at gjøre Vel, og nedlægge Spiren til en fornuftig Tænke- og Handlemaade i Folkets Hjerter. O! saa lad Os da, ædle Dannemænd og Dannede kvinder! kun forlade dette Sted med velvillige og taknemmelige Følelser, lad Os hæve vore Hjerter i varm og inderlig Bøn til Gud for vor elskte Konge og hans hele Huus, og bede: at Held og Velsignelse maae udbrede sig og boe i Landet, og opslaae deres Trone ved Frederik den ELEGODES Side!!
